

Микола Оверченко,

аспірант кафедри педагогіки,

Бердянський державний педагогічний університет,

вул. Університетська, 55 А, м. Запоріжжя, Україна,

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-9333-6629>

Анна Лоза,

доктор філософії у галузі історії,

координаторка освітнього напрямку БФ Схід-СОС,

Печерський узвіз, 19, м. Київ, Україна,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5981-1495>

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПРИФРОНТОВИХ РЕГІОНАХ У КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА (НА ПРИКЛАДІ СУМЩИНИ)

У статті представлено результати моніторингового дослідження організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти Сумської області в умовах повномасштабного вторгнення у фокусі моделі державно-громадського партнерства. Актуальність дослідження зумовлена дестабілізацією освітнього процесу в прикордонних громадах Сумщини через бойові дії, обстріли та загрозу окупації. Забезпечення безперервної, якісної та безпечної освіти вимагає гнучких управлінських рішень і міжсекторної взаємодії. У цьому контексті особливого значення набуває державно-громадське партнерство як ефективний інструмент підтримки освітньої системи в умовах кризи. Метою дослідження є виявлення особливостей організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти в контексті державно-громадського партнерства в умовах бойових дій на прикладі Сумської області. У процесі дослідження було використано метод опитування для отримання кількісної та якісної інформації від педагогічних працівників, керівників закладів освіти та представників органів місцевого самоврядування; описовий метод прислужився під час характеристики організаційних умов проведення навчання та реальних практик, що застосовуються в школах регіону; методи аналізу і синтезу використовувалися на етапі інтерпретації зібраних даних, що дало змогу виявити тенденції та узагальнити результати; метод індукції було застосовано для формулювання загальних висновків. Дослідження охоплює проблеми доступу до освіти в прифронтовому регіоні, стан освітньої інфраструктури, організацію безпечного навчального середовища, кадрові та технічні виклики, зокрема в контексті інклюзивної освіти й дистанційного навчання. Моніторинг охопив 11 ЗЗСО в громадах, розташованих у зоні підвищеного ризику. Результати дослідження засвідчили складну та динамічну ситуацію, яка вимагає гнучких управлінських рішень і системної підтримки в умовах перманентних бойових дій у регіоні. Встановлено ознаки державно-громадського партнерства в контексті організації освітнього процесу, а також обґрунтовано доцільність подальшого вивчення моделей взаємодії держави, громад та освітніх інституцій у кризових умовах як чинника забезпечення стійкості освітнього процесу.

Ключові слова: державно-громадське партнерство, дистанційне навчання, заклади загальної середньої освіти, інклюзивна освіта, кризова освіта, кризовий менеджмент, організація освітнього процесу, освітні втрати, шкільна безпека.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми. Безперервні бойові дії призводять до порушення освітнього процесу (далі – ОП), руйнування інфраструктури закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), вимушеного переміщення учнів і вчителів, а також до поглиблення освітніх втрат і психологічного виснаження всіх учасників ОП. Актуальність дослідження організації ОП в ЗЗСО Сумської області зумовлена низкою критичних викликів: 1) Сумщина – прикордонна область України, значна частина території якої розташована в безпосередній близькості до державного кордону з РФ; 2) упродовж останніх років громади регіону зазнають систематичних артилерійських і ракетних обстрілів, а також перебувають у зоні ризику тимчасової окупації, мінної небезпеки та примусових евакуацій.

У таких умовах забезпечення безперервності, якості та безпечності ОП у ЗЗСО постає надзвичайно складним завданням, що потребує нових підходів до управління освітою, адаптації змісту навчання, тобто гнучких форм організації ОП. В умовах кризи особливої ваги набуває систематичний моніторинг організації ОП, який дає змогу оперативно виявляти проблеми, приймати управлінські рішення на основі актуальних даних, а також координувати зусилля всіх залучених сторін, що і актуалізує модель державно-громадського партнерства – співпраці органів державної влади, місцевого самоврядування, закладів освіти, громадських організацій, благодійних фондів та батьківської спільноти та ін. Зважаючи на вищезазначене, моніторинг організації ОП у ЗЗСО Сумської області в контексті державно-громадського партнерства під час ведення бойових дій вважаємо вельми актуальним.

Проблема організації ОП в умовах кризової освіти ставала предметом дослідження багатьох учених, зокрема українських (Г. Бичко, Н. Венцева, Ю. Добровольський, М. Головка, Л. Григоровська, Т. Каменчук, М. Слюсаревський, В. Терещенко, О. Топузов, М. Ярмольчик та ін.), а також закордонних (Дж. Бенгс, Дж. Будник, Р. Вінтроп, Т. Дадзі, С.-А. Додне, Д. Лассарр, Т. Мерфі, М. Новеллі, П. Роуч, У. Тене, К. Фразер, Р. Хендерсон та ін.). У наших попередніх дослідженнях ми також аналізували роль міжнародних та національних громадських організацій у фокусі подолання освітніх втрат в умовах російсько-української війни (Оверченко, 2024), а також розвиток цифрових компетентностей педагогів у проєктах національних громадських організацій як інструмент подолання освітніх втрат (Венцева, Оверченко, 2025). Водночас регулярний моніторинг організації ОП у прикордонних та прифронтових регіонах України в контексті державно-громадського партнерства є необхідним з огляду на динамічність безпекової ситуації та постійні зміни умов функціонування закладів освіти.

Мета та завдання. Метою нашого дослідження є виявлення особливостей організації ОП у ЗЗСО в контексті державно-громадського партнерства в умовах бойових дій на прикладі ЗЗСО Сумщини.

Для реалізації поставленої мети необхідно виконати такі завдання: 1) здійснити теоретичний аналіз особливостей організації ОП в ЗЗСО в умовах державно-громадського партнерства за наявності факторів збройного конфлікту; 2) визначити ключові виклики, що постають під час організації ОП в зоні активних бойових дій, зокрема в аспектах забезпечення людського капіталу, стану освітньої інфраструктури та наявності укриттів; 3) дослідити рівень реалізації державно-громадського партнерства в освітній сфері Сумської області в умовах збройної агресії.

Методи дослідження. Моніторинг організації ОП в ЗЗСО Сумщини було проведено 18–19 лютого 2025 року, що зумовило підвищену увагу до факторів безпеки та адаптивності плану проведення моніторингу в умовах зростання загроз.

Під час моніторингу було здійснено візити в 11 ЗЗСО, котрі розташовані на відстані не менш як 30 км від лінії фронту. Серед них – ЗЗСО в містах Суми, Котоп, Путивль, Кролевець, а також у селах та селищах Миколаївка, Косівщина, Улянівка, Вільшанка. З метою глибшого розуміння управлінського контексту в координаті освітнього процесу в громадах, розташованих у безпосередній близькості до лінії розмежування, було проведено інтерв'ю із представниками Департаменту освіти і науки Сумської області та Відділу освіти виконавчого комітету Путивльської міської ради.

Для збору емпіричних даних були використані розроблені нами опитувальники, що охоплювали ключові аспекти організації ОП в умовах безпекових загроз: стан освітньої інфраструктури, кадрове забезпечення, форми комунікації між учасниками ОП, а також роль громадських ініціатив і органів місцевого самоврядування в підтримці шкільних колективів.

У процесі дослідження було використано метод опитування для отримання кількісної та якісної інформації від педагогічних працівників, керівників ЗЗСО та представників органів місцевого самоврядування; описовий метод прислужився під час характеристики організаційних умов проведення навчання та реальних практик, що застосовуються в школах регіону; методи аналізу і синтезу використовувалися на етапі інтерпретації зібраних даних, що дало змогу виявити тенденції та узагальнити результати; метод індукції було застосовано для формулювання загальних висновків.

Результати. Умови збройного конфлікту, спричиненого повномасштабним вторгненням РФ в Україну, зумовили безпрецедентні виклики для системи загальної середньої освіти, особливо в прифронтових регіонах. Зокрема, ЗЗСО стикаються з комплексом викликів, серед яких: постійна загроза обстрілів та ескалації воєнних дій (Добровольський, Ярмольчик, 2022), освітні втрати та зниження мотивації учнів (Топузов, Головка, Локшина, 2023), психологічна вразливість учасників ОП (Слюсаревський, Григоровська, 2024), дефіцит педагогічних кадрів (Задорожна, Ягоднікова, Кузнецова, 2023), недоступність до ЗЗСО учнів з інвалідністю (Каменчук, 2024), пошкодження чи руйнування шкільної інфраструктури (Адамович, 2025) тощо. Загалом підкреслимо, що «ключовим завданням організації освітнього процесу в школах в умовах воєнного стану та в повоєнний період є мінімізація освітніх втрат учнів як центральних суб'єктів здобуття освіти, а проблема компенсації освітніх втрат є актуальною та своєчасною для українського суспільства» (Оверченко, 2024), що охоплює не лише роботу з виявлення рівня академічних знань, але й відновлення і розвиток освітньої інфраструктури, психологічної підтримки учасників ОП тощо.

Відповідно до зібраних даних, станом на лютий 2025 року в Сумській області функціонує 320 ЗЗСО, 57 з яких мають статус опорних.

Аналіз організаційних форматів ОП в ЗЗСО Сумської області засвідчує суттєве переважання дистанційної та змішаної форм навчання над очною (рис. 1). Зокрема, станом на лютий 2025 року лише 9 закладів освіти функціонують у повноцінному очному форматі, що становить менше 3% від загальної кількості ЗЗСО в регіоні. Водночас 107 шкіл (близько 33%) здійснюють освітню діяльність у дистанційному форматі, що є вимушеним заходом у відповідь на безпекові загрози, пов'язані з воєнними діями. Найбільш поширеним є змішаний формат навчання, який впроваджено у 204 закладах освіти (близько 64%), що свідчить про прагнення шкіл забезпечити певний рівень присутності учнів в офлайн-середовищі за умов дотримання безпекових вимог, зокрема наявності укриттів та адаптованих графіків занять.

Зазначимо, що в умовах систематичних обстрілів енергетичної інфраструктури актуалізується проблема забезпечення ЗЗСО Сумської області автономними джерелами електроживлення для підтримки дистанційного навчання. Більшість шкіл частково оснащені генераторами та обладнанням альтернативного живлення, зна-

Рис. 1. Формат організації освітнього процесу ЗЗСО Сумщини

чну частину якого надано благодійними організаціями. Однак технічне забезпечення не завжди розв'язує проблему функціонування ЗЗСО, виникають труднощі з постачанням пального та обслуговуванням обладнання. Крім того, під час відключень електроенергії значна частина учнів, особливо в селах і серед вразливих категорій, втрачає доступ до навчання через відсутність необхідної техніки. Під час моніторингу ми виявили брак персональних пристроїв для педагогів і учнів, а також потребу в оновленні комп'ютерного обладнання в шкільних класах, що свідчить про гостру нерівність доступу до якісної дистанційної освіти.

У низці громад Сумської області місцеві органи виконавчої влади надали рекомендації щодо відновлення очного формату навчання, утім, ці ініціативи не завжди були підтримані педагогічними колективами та адміністраціями закладів освіти. Формат навчання визначається, зокрема, на основі письмової згоди батьків або законних представників учнів, а також технічних можливостей укриттів. Відповідно до місткості захисних споруд формується графік очного відвідування, при цьому пріоритет надається учням початкових класів та випускникам. Отже, адаптація структури форматів ОП демонструє гнучкість освітньої системи регіону, але водночас вказує на нерівномірність доступу до традиційної форми навчання та необхідність подальшого вдосконалення інфраструктурної та цифрової спроможності шкіл.

Освітній ландшафт регіону зазнав суттєвих змін і в кількості учнів. Так, у 2022–2023 навчальному році взяли участь 96 287 дитини, а на початок 2024–2025 року цей показник знизився до 86 964. Така динаміка є прямим наслідком активізації бойових дій, що спричинили масове вимушене переміщення родин як у межах України, так і за її кордони. Натомість станом на досліджуваний період у ЗЗСО Сумщини навчається 5956 дітей, які мають статус внутрішньо переміщених осіб.

Відмітимо наявність суттєвого запиту на організацію транспортного забезпечення учнів до ЗЗСО: станом на початок 2025 року потреба в підвезенні до місць навчання охоплює 10305 учнів. Водночас фактично забезпечено підвезенням лише 6163 учнів, що становить близько 60%. Для реалізації таких перевезень у регіоні задіяно 195 шкільних автобусів, котрі функціонують у всіх населених пунктах, де існує відповідна потреба, однак наявні транспортні ресурси не задовольняють по-

требу в підвезенні в повному обсязі – необхідно додатково придбати або залучити ще щонайменше 42 шкільні автобуси, що свідчить про актуальність розв'язання інфраструктурних проблем в умовах безпекових обмежень і концентрації учнів у ЗЗСО.

Згідно з даними моніторингу, серед основних причин відсутності учнів на заняттях у ЗЗСО в умовах воєнного стану слід виокремити такі: 1) питання безпеки (у періоди активних бойових дій або ракетних загроз значна частина батьків приймає рішення не відпускати дітей до навчальних закладів або дозволяє їм тимчасово не відвідувати заняття); 2) паралельне відвідування кількох шкіл (частина дітей одночасно навчається в школах країни перебування і продовжує дистанційно відвідувати уроки в українських школах, що часто призводить до розбалансованого навчального графіку та часткової відсутності); 3) температурні умови в укриттях (у зимовий період недостатнє опалення або повна його відсутність у сховищах унеможливорює перебування дітей на заняттях у змішаному чи очному форматах). Водночас підкреслимо, що лише 75% ЗЗСО Сумської області (33 громади) укомплектовані необхідними навчальними матеріалами, зокрема для початкових класів НУШ.

Слід зазначити й наявність дефіциту педагогічних кадрів у ЗЗСО Сумської області: хоч забезпеченість ЗЗСО педагогічними кадрами становить 93,5%, однак фіксуємо нестачу щонайменше 11 штатних одиниць. Особливо критичною є ситуація з фахівцями, які здійснюють супровід інклюзивного навчання та проведення корекційно-розвиткових занять: у ЗЗСО наявна потреба у 56 вчителів-олігофренопедагогах, 48 учителях-логопедах, 29 реабілітологах, 2 тифлопедагогах та 1 сурдопедагозі. Відмітимо, що такий кадровий дефіцит може суттєво ускладнювати реалізацію індивідуальних програм розвитку та повноцінну підтримку учнів з особливими освітніми потребами.

Наступним важливим аспектом моніторингу став аналіз стану інфраструктури ЗЗСО в умовах збройної агресії (рис. 2). Загалом 32,5% шкільних будівель у регіоні потребують капітального ремонту, що становить 104 ЗЗСО. Ці ушкодження стали прямим наслідком ворожих обстрілів та бойових дій, які веде армія РФ на території Сумщини. Ще 3,4% закладів (11 шкіл) були зруйновані вщент, що свідчить про втрату можливості здійснювати

Рис. 2. Стан будівель ЗЗСО Сумщини

освітню діяльність у традиційному форматі без повної реконструкції або відбудови об'єктів. Водночас 64,1% ЗЗСО не потребують капітального ремонту, що демонструє збереження функціональної інфраструктури на більшій частині території області, незважаючи на близькість до лінії фронту. Однак такий розподіл вказує як на надзвичайно високий рівень ризику для освітньої інфраструктури в прикордонному регіоні, так і на потребу в державній підтримці процесів відновлення та створення альтернативних умов для організації навчання в пошкоджених або зруйнованих громадах.

Станом на початок 2025 року в ЗЗСО Сумської області навчається 1961 учень з інвалідністю, що вимагає забезпечення відповідних умов доступності та інклюзивного середовища. Проте аналіз наявної інфраструктури засвідчує обмежений рівень технічної доступності освітнього простору для цієї категорії здобувачів освіти. Зокрема, лише 195 закладів обладнано пандусами для полегшення доступу до будівель, тоді як підймальні платформи наявні лише у 3 школах, а ліфти – у 2. У 95 закладах встановлено кнопки виклику персоналу, що частково компенсує недосконалість архітектурного доступу. Також лише 49 шкіл обладнані універсальними кабінами в санітарно-гігієнічних приміщеннях. Водночас архітектурна доступність у більшості ЗЗСО забезпечується переважно лише на рівні першого поверху, що істотно обмежує можливості вільного пересування осіб з інвалідністю в межах усього освітнього простору. Такі показники вказують на потребу в системному підході до формування інклюзивного освітнього середовища, яке забезпечувало б не лише освітній процес, а й фізичну безбар'єрність для учнів з інвалідністю.

На період моніторингу 95,6% ЗЗСО Сумської області обладнані укриттями для забезпечення безпечного перебування учасників освітнього процесу під час повітряних тривог та інших загроз. Водночас у 30 ЗЗСО наявні захисні споруди потребують дооснащення, що стосується як інженерно-технічного облаштування, так і забезпечення необхідними засобами тривалого перебування (вентиляція, санітарні вузли, генератори тощо). Моніторингові дані засвідчують, що в умовах постійної загрози обстрілів та тривалого перебування в укриттях, особливо в осінньо-зимовий період, актуальною залишається проблема температурного режиму в захисних спорудах. Через архітектурні особливості (переважно цокольні або підвальні приміщення) ці простори мають

низьку температуру, яку складно підтримувати без належної системи опалення – у більшості випадків єдиним доступним варіантом є використання електрообігрівачів. Однак стара електромережа часто не витримує навантаження, що призводить до перебоїв у живленні й навіть створює ризики займання. Як наслідок, обігрів здійснюється частково або лише в окремих зонах, що унеможливує повноцінне перебування учнів і педагогів у таких умовах протягом навчального дня.

Додатковими проблемами є застаріле меблювання укриттів, відсутність повноцінного зонування для паралельного проведення занять і обмежений доступ до спеціалізованих приміщень (кабінетів інформатики, психолога, ресурсних кімнат, їдальні тощо). Просторове розміщення класів часто реалізується за допомогою тимчасових перегородок, що не забезпечує належної звукоізоляції та створює перешкоди для концентрації учнів. Окремі приміщення не мають належної вентиляції, санітарних вузлів або медичних пунктів, що ускладнює забезпечення гігієнічних та безпечних умов перебування.

Проблема матеріально-технічного забезпечення укриттів тісно пов'язана з обмеженими фінансовими можливостями громад. Вартість облаштування навіть найпростішого укриття (наприкладі однієї зі шкіл – понад 4,7 млн грн) є надмірною для багатьох ЗЗСО. Джерелами фінансування виступають місцеві бюджети, державні субвенції, а також донорська допомога. Однак державна субвенція на облаштування укриттів має конкурсний характер і супроводжується низкою нормативних обмежень, зокрема вимогою проектно-кошторисної документації, що є додатковим фінансовим навантаженням.

Варто також зазначити, що в багатьох громадах шкільні укриття виконують не лише освітню, а й соціальну функцію – слугують місцями колективного захисту для населення під час обстрілів. Це підвищує відповідальність закладів освіти за умови функціонування таких приміщень і водночас створює додаткові ризики для збереження матеріально-технічного оснащення, зокрема – сучасного обладнання, меблів і техніки.

Незважаючи на обмежений доступ учнів до шкільних просторів, адміністрації та педагогічні колективи демонструють прагнення зберегти зв'язок дитини з освітнім середовищем, зокрема через створення спеціальних точок обміну навчальними матеріалами, організацію виставок дитячих робіт у вестибюлях та

підтримку символічної присутності учнів у шкільному житті, що свідчить про високий рівень адаптивності та професійної відповідальності вчителів і керівництва ЗЗСО, які намагаються підтримувати сталість освітнього процесу навіть у надзвичайно складних умовах.

Обговорення. В умовах функціонування системи освіти в прикордонних та прифронтових регіонах України ефективною моделлю реагування на наявні виклики постає державно-громадське партнерство (або іншими словами – міжсекторальна взаємодія). Саме взаємодія між органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями, батьківськими спільнотами та іншими стейкхолдерами освітнього процесу створює підґрунтя для більш гнучкого, адресного й адаптивного розв’язання проблем, з якими стикаються ЗЗСО в умовах війни.

На думку науковця О. Топузова, міжсекторальна взаємодія в освіті розглядається як необхідна умова ефективного реагування на системні кризи, зокрема воєнні дії, пандемії чи соціальні катастрофи (Топузов, 2024). Міжнародні неурядові організації (UNESCO, OECD та INEE) акцентують на необхідності консолідації зусиль державних інституцій, громадянського суспільства, міжнародних партнерів і місцевих громад задля забезпечення стійкого функціонування системи освіти та підтримки її якості в умовах криз і надзвичайних ситуацій (Ukraine rapid damage and needs assessment, 2024). Дослідниця Р. Вінтроп також наголошує, що відновлення та трансформація освітніх систем у країнах, які зазнали впливу збройних конфліктів, є можливими винятково за умови багаторівневої міжсекторальної співпраці (Winthrop, 2020).

Спираючись на позиції учених та власні дослідження, вважаємо за доцільне визначити, що ключовими рисами державно-громадського партнерства в освіті є такі:

- 1) базується на принципах партисипативності, децентралізації, прозорості та горизонтального управління;
- 2) має гнучку структуру, що дає змогу швидко адаптуватися до змінних обставин і забезпечувати ефективне реагування в умовах невизначеності;
- 3) передбачає синергію, коли зусилля різних секторів не лише сумуються, а підсилюють одне одного, створюючи інноваційні рішення.

Станом на початок 2025 року в Сумській області реалізується низка державних програм, скерованих на підтримку функціонування та розвиток освітньої системи. Разом із державною підтримкою суттєву роль у відновленні та підтримці освітньої інфраструктури відіграють міжнародні, національні та локальні неурядові організації.

Серед ключових напрямів державного втручання варто виокремити: програму облаштування укриттів у ЗЗСО, заходи з протипожежного захисту, модернізацію харчоблоків, забезпечення харчуванням учнів початкових класів, реалізацію ініціативи «Нова українська школа» (зокрема, в частині придбання сучасного

навчального обладнання), а також придбання шкільних автобусів для забезпечення транспортної доступності. Разом із державною підтримкою суттєву роль у відновленні та підтримці освітньої інфраструктури відіграють міжнародні донори: ЗЗСО отримували фінансову допомогу, підтримку в ремонті та облаштуванні укриттів, оснащення класів технікою та меблями, а також гаджети (ноутбуки, планшети) для вчителів і учнів із вразливих категорій населення. Національні громадські організації та волонтерські ініціативи надавали технічні засоби (як-от генератори, обігрівачі, засоби зв’язку), а також психологічні та юридичні послуги для педагогічних працівників. Такий мультиакторний підхід до підтримки освіти в умовах війни підкреслює важливість координації зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів для забезпечення стабільності освітнього середовища.

Висновки. Отже, ОП у ЗЗСО Сумщини триває попри надзвичайно складні умови, спричинені повномасштабною війною та близькістю до лінії фронту. Основними форматами навчання залишаються змішаний і дистанційний, тоді як очна форма реалізується лише в обмеженій кількості шкіл. Серед ключових викликів варто відзначити нерегулярну відвідуваність учнів, що зумовлюється факторами безпеки, примусовим переміщенням родин, обмеженими можливостями інфраструктури, високою захворюваністю та частковою відсутністю підвезення до ЗЗСО. Значна частина укриттів, які використовуються для навчання, не відповідає базовим вимогам до температурного режиму, вентиляції, зонування простору та технічного оснащення. Облаштування укриттів є фрагментарним, а створення належних умов часто потребує великих фінансових вкладень, які перевищують можливості окремих громад.

Інфраструктурні втрати залишаються суттєвими, охоплюючи як часткові пошкодження шкільних будівель, так і повне знищення окремих закладів освіти внаслідок бойових дій. Питання інклюзії також потребує системного підходу: попри наявність пандусів у більшості закладів, доступність навчального середовища зазвичай обмежується лише першим поверхом. Попри залучення технічної допомоги з боку держави, міжнародних донорів та національних громадських організацій, повною мірою закрити потреби ЗЗСО не вдалося, особливо в частині оснащення укриттів, оновлення комп’ютерної техніки та забезпечення педагогів і учнів персональними гаджетами.

Водночас приклад Сумщини підтверджує ефективність моделі державно-громадського партнерства як інструмента реагування на кризові виклики. Саме співпраця органів влади, шкільних колективів, батьківської спільноти, волонтерів і громадських організацій дає змогу забезпечити гнучкість, адресність рішень і зберегти сталість освітнього процесу в умовах війни. Отже, подальший розвиток освіти в прифронтових регіонах має ґрунтуватися на інтегрованому підході, що поєднує державну підтримку, місцеву ініціативу та громадську участь.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в регулярному моніторингу стану ОП в контексті державно-громадського партнерства в прифронтових громадах з огляду на динамічність безпекової ситуації, нестабільність інфраструктурного середовища та зміну чисельності учнівського контингенту.

LITERATURE

1. Адамович С. Руйнування освітнього середовища півдня України державними органами РФ на основі свідчень внутрішньо переміщених осіб (2022–2024 рр). *Південний архів (історичні науки)*. 2025. Вип. 49. С. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2025-49-1>.
2. Венцева Н. О., Оверченко М. В. Розвиток цифрових компетентностей педагогів як інструмент подолання освітніх втрат (на прикладі проєкту «ШКОЛУ-ВГОРУ»). *Інноваційна педагогіка*. 2025. Вип. 79, Т. 2. С. 198–204. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.2.39>.
3. Добровольський Ю., Ярмольчик М. Проблемні питання організації освітнього процесу в умовах бойових дій в Україні. *Basics of learning the latest theories and methods*. 2023. Вип. 9. С. 242–244.
4. Задорожна Л., Ягоднікова В., Кузнєцова Н. Підготовка педагогічних та науково-педагогічних кадрів: нові підходи та шляхи реалізації. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023. Вип. 1. С. 36–40. DOI: <https://doi.org/10.61339/2786-6947.2023.1.286296>.
5. Каменшук Т. Інклюзивні підходи в реалізації освітнього маршруту дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни. *Інноваційні процеси освітньої сфери України та країн Центральної Європи: стан, проблеми і перспективи*. Запоріжжя, 2024. С. 309–312.
6. Оверченко М.В. Роль міжнародних та громадських організацій у подоланні освітніх втрат в Україні. *Український педагогічний журнал*. 2024. Вип. 1. С. 65–73. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-1-65-73>.
7. Слюсаревський М.М., Григоровська Л.В. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Вип. 1, Т. 4. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4129>.
8. Топузов О., Головка М., Локшина О. Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. *Український педагогічний журнал*. 2023. Вип. 1. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-5-13>.
9. Топузов О. М. Освітня сфера України: національні пріоритети, проблеми і перспективи : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2024. 208 с.
10. Ukraine rapid damage and needs assessment (RDNA3). Washington : World Bank Publications, 2024. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf> (дата звернення: 06.06.2025).
11. Winthrop R. Education and the COVID-19 Pandemic. *Prospects*. 2020. Vol. 49. P. 91–96. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3>.

REFERENCES

1. Adamovych, S. (2025). Ruinuvannya osvitnoho seredovyscha pivdnia Ukrainy derzhavnymy orhanamy RF na osnovi svidchen vnutrishno peremishchenykh osib (2022–2024 rr) [The destruction of the educational environment of southern Ukraine by Russian state bodies based on

the testimonies of internally displaced persons (2022–2024)]. *Pivdennyi arkhiv (istorychni nauky)*, 49, 5–12. <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2025-49-1> [in Ukrainian].

2. Vientseva, N. O., Overchenko, M. V. (2025). Rozvytok tsyfrovyykh kompetentnostei pedahohiv yak instrument podolannya osvitnikh vtrat (na prykladi proiektu “ShKOLU–VHORU”) [Development of digital competences of teachers as a tool for overcoming educational losses (on the example of the ‘SCHOOL–UP’ project)]. *Innovatsiina pedahohika*, 79 (2), 198–204. <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.2.39> [in Ukrainian].

3. Dobrovolskyi Yu., Yarmolchuk M. (2023). Problemni pytannia orhanizatsii osvitnoho protsesu v umovakh boiovykh dii v Ukraini [Problematic issues of organising the educational process in the context of hostilities in Ukraine]. *Basics of learning the latest theories and methods*, 9, 242–244 [in Ukrainian].

4. Zadorozhna L., Yahodnikova V., Kuznietsova N. (2023). Pidhotovka pedahohichnykh ta naukovo-pedahohichnykh kadrov: novi pidkhody ta shliakhy realizatsii [Training of teaching and research staff: new approaches and ways of implementation]. *Nasha shkola: naukovo-praktychni studii*, 1, 36–40. <https://doi.org/10.61339/2786-6947.2023.1.286296> [in Ukrainian].

5. Kamenshchuk T. (2024). Inkluzivni pidkhody v realizatsii osvitnoho marshrutu ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v umovakh viiny [Inclusive approaches to the implementation of the educational route for children with special educational needs in the context of war]. *Innovatsiini protsesy osvitnoi sfery Ukrainy ta krain tseentralnoi Yevropy: stan, problemy i perspektyvy*, 309–312 [in Ukrainian].

6. Overchenko M. V. (2024). Rol mizhnarodnykh ta hromadskykh orhanizatsii u podolanni osvitnikh vtrat v Ukraini [The role of international and civil society organisations in overcoming educational losses in Ukraine]. *Ukrainskyi Pedahohichnyi zhurnal*, 1, 65–73. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-1-65-73> [in Ukrainian].

7. Sliusarevskyi M. M., Hryhorovska L. V. (2022). Psykholohichna pidtrymka uchasyukiv osvitnoho protsesu v umovakh viiny [Psychological support of participants of the educational process in the conditions of war. Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences]. *Visnyk natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk*, 1(4). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4129> [in Ukrainian].

8. Topuzov O., Holovko M., Lokshyna O. (2023). Osvitni vtraty v period voiennoho stanu: problemy diahnostryky ta kompensatsii [Educational losses during martial law: problems of diagnosis and compensation]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 1, 5–13. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-5-13> [in Ukrainian].

9. Topuzov O. M. (2024). Osvitnia sfera Ukrainy: natsionalni priorytety, problemy i perepektyvy: monohrafiia [Educational Sector of Ukraine: National Priorities, Problems and Prospects: Monograph]. *Seriia «Naukova shkola»*. Kyiv: Pedahohichna dumka. [in Ukrainian].

10. Ukraine rapid damage and needs assessment (RDNA3). (2024). World Bank Publications. Washington. Retrieved from: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf?fbclid=IwAR34zSgDHF80kL28yD4AUitnuIt6OiqQ0V-W_8Ogdrd4lgatV0m-K_SaXs (accessed 06.06.2025) [in English].

11. Winthrop R. (2020). Education and the COVID-19 Pandemic. *Prospects*, 49, 91–96. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09464-3> [in English].

Mykola Overchenko,
Postgraduate Student at the Department of Pedagogy,
Berdiansk State Pedagogical University,
55 A, Universytetska Str., Zaporizhzhia, Ukraine,
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-9333-6629>

Anna Loza,
PhD in History,
Coordinator of the Educational Direction of the East-SOS Foundation,
Pecherskyi Uzviz, 19, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5981-1495>

ORGANISATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN FRONTLINE REGIONS IN THE CONTEXT OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP (ON THE EXAMPLE OF THE SUMY REGION)

The article presents the results of a monitoring study of the organisation of the educational process in general secondary education institutions of Sumy region in the context of a full-scale invasion in the focus of the public-private partnership model. The relevance of the study is due to the destabilisation of the educational process in the border communities of Sumy region due to hostilities, shelling and the threat of occupation. Ensuring safe, continuous and quality education requires flexible management decisions and intersectoral cooperation. In this context, public-private partnerships are of particular importance as an effective tool to support the education system in times of crisis. The purpose of the study is to identify the peculiarities of organising the educational process in general secondary education institutions in the context of public-private partnership in the context of hostilities on the example of Sumy region. The study used the survey method to obtain quantitative and qualitative information from teachers, heads of educational institutions and representatives of local self-government bodies; the descriptive method was used to characterise the organisational conditions of education and the actual practices used in schools in the region; the methods of analysis and synthesis were used at the stage of interpreting the collected data, which made it possible to identify trends and generalise the results; the method of induction was used to formulate the following recommendations. The study covers the problems of access to education in the frontline region, the state of educational infrastructure, ensuring a safe learning environment, human and technical challenges, in particular in the context of inclusive education and distance learning. The monitoring covered 11 schools in communities located in the high-risk area. The results of the study showed a complex and dynamic situation that requires flexible management decisions and systemic support in the context of permanent hostilities in the region. The signs of public-private partnership in the context of organising the educational process are identified, and the expediency of further studying the models of interaction between the state, communities and educational institutions in crisis conditions as a factor in ensuring the sustainability of the educational process is substantiated.

Key words: crisis education, crisis management, distance learning, educational losses, general secondary education institutions, inclusive education, organisation of the educational process, public-private partnership, school safety.

Дата надходження статті: 25.11.2025
Дата прийняття статті: 24.12.2025
Опубліковано: 30.12.2025